

Dílo: Audience (Václav Havel)

Předmět: ČJ - rozbor děl

Přidal(a): TerkaCZ

Rozbor díla: Audience

Základní charakteristika

- **Literární forma:** drama
- **Literární druh:** drama
- **Literární žánr:** tragikomedie, absurdní drama
- **Rok vydání:** 1975
- **Rozsah:** jednoaktová hra, odehrává se v jediné místnosti
- **Určeno:** dospělým čtenářům, zejména těm, kdo se zajímají o život v totalitním režimu a morální otázky

Téma

- Konflikt jednotlivce s totalitní mocí.
- Manipulace, donášení a všudypřítomná přetvářka v běžném životě.
- Morální dilema, spolupráce a odpovědnost jedince.
- Odcizení, automatizace mezilidských vztahů.
- Tragikomedie obyčejného dne v absurdním systému.

Hlavní myšlenka

- Ukázat, jak systém donutí lidi k účasti na donášení, lži a kompromisu.

- Postihnout charakter povrchní solidarity, která se ve skutečnosti mění v nátlak.
- Zobrazit, že největším vítězstvím v totalitní společnosti je zachování vnitřní integrity.
- Kritiky je schopen každý, ale odpor je těžký a nese důsledky.
- I malý, všední člověk je „kolem systému“ stlačen k morálním rozhodnutím.

Motivy

- Pivo a konzumace alkoholu jako symbol úniku i rituálu stmelujícího kolektiv.
- „Papírek“, hlášení: hlavní nástroj moci.
- Osamělost, strach, přetvářka.
- Opakované fráze, každodenní banality.
- Nabídka výhod za poslušnost a loajalitu.

Námět

- Inspirace Havlovou vlastní zkušeností v pivovaru po zákazu umělecké činnosti.
- Zpracování typické situace – setkání „manažera“ a disidenta v českých poměrech sedmdesátých let.
- Vše v mikrosvětě běžného pracoviště, které zrcadlí velké společenské otázky.

Kompozice a struktura díla

- Jednoduchá stavba, jedno místo, jediné dlouhé rozhovory přerušované pouze krátkými epizodami, kdy Sládek odchází, něco pije či naléhá na Vaněka.
- Expozice: Vaněk přichází k mistrovi na „audienci“.
- Kolize: Sládek se vyptává na život, nabízí pivo, přetáčí řeč k nenápadné nabídce kompromisu, donášení.
- Vyvrcholení: Sládek otevřeně nabízí Vaněkovi výhody za „malou pomoc“ při sepisování hlášení.
- Rozuzlení: Vaněk odmítá principiálně spolupracovat, Sládek se opijí, rozpláče a kolabuje, aby se hra následně zacyklila – opakuje se začátek.
- Dramatický rytmus tvoří střídání naprosté banality a náhlých explozí upřímnosti, ironie a trapného ticha.

Vypravěč

- Hra je bez vypravěče, celá skutečnost a konflikty jsou zprostředkovány pouze dialogy mezi Sládkem a Vaňkem.

Jazyk a styl

- Hovorový jazyk, vulgarismy a hospodské fráze Sládka.
- Zdvořilá, formální, někdy až knižní čeština Vaněka.
- Opakování frází: „Lidi jsou velký svině.“ „Tady pijeme pivo všichni, to je tradice.“
- Groteskní střídání familiérnosti a podezíravosti.
- Monology plné „vylejvání srdce“, žvanění, ironie i obyčejné malosti.

Charakteristika postav

- **Ferdinand Vaněk:** Spisovatel, intelektuál, disident, nevýrazný, slušný, pasivní, jeho hlavní hodnotou je upřímnost a zásadovost. Odmítá donášet, nevymlouvá se, je zdrženlivě pokojný.
- **Sládek:** Mistr v pivovaru, prostý, vulgární, životem i režimem unavený, někdy upřímně vyčerpaný. Osciluje mezi kamarádkou formou a vypočítavou manipulací. Je obětí systému, na jehož provozu se sám účastní; balancuje mezi snahou pomoci i hrozbou.

Časoprostor

- **Doba:** 70. léta 20. století, období normalizace – totalitní režim v Československu.
- **Místo:** Kancelář sládka v malém pivovaru, celý děj se odehrává v jednom interiéru.

Stručný obsah díla

Vaněk nastoupil do pivovaru, kde je vystaven nenápadnému, ale trvalému tlaku. Sládek, jeho nadřízený, se střídavě tváří přátelsky a paternalisticky, zároveň se snaží Vaněka přesvědčit, aby sám na sebe donášel, což by Sládkovi ulehčilo postavení ve vztahu k nadřízeným. Celá hra je sérií dialogů, v nichž se tematizují hybné síly totalitního systému – donášení, podezřívání, manipulace, marnost, alkohol jako medikament a symbol úniku.

Podrobný děj

Děj Audience se rozvíjí v jediné místnosti – kanceláři sládka v malém pivovaru. Hra začíná scénou, kdy sládek spí opilý u stolu, obklopen nepořádkem, prázdnými lahvemi a symbolickými předměty připomínajícími typické české prostředí. Po zaklepání vstupuje Vaněk, nesmělý a zdvořilý intelektuál, který se po zákazu publikace ocitl v pivovaru jako dělník. První setkání je protkáno sládkovými výzvami k pití piva, opakovaně zdůrazňuje, že „tady pijeme pivo všichni, to je tradice,“ a nabádá Vaněka, aby se přizpůsobil místnímu kolektivu. Vaněk opakovaně odmítá či váhá, působí stydlivě a mimo. Sládek se snaží navázat důvěru i převahu: jeho projevy jsou někdy kamarádké, jindy povýšené, vulgární či útočné. Příhodně rozvíjí své historky o pivovarském životě, seznamuje Vaněka se „zákonitostmi“ podniku, varuje ho před dělníky a zastrahuje nedůvěrou k „lidem“ obecně („lidi jsou velký svině“).

Brzy však začíná být jasné, že „přívětivost“ sládka má svůj pragmatický důvod. Otevírá se otázka, proč byl Vaněk vlastně do pivovaru přijat. Na scéně se objevují náznaky existence vyšších příkazů „shora“, jakýsi Tonda Mák z ústředí, zvěsti o tom, že za Vaněkem přicházejí „oni“ (myšleno státní bezpečnost či vedoucí pracovníci), a sládek zjevně potřebuje Vaněka přesvědčit k udávání. Sládek by totiž rád vypracovával pravidelná hlášení o Vaněkových kontaktech a činnosti, která od něj vyžaduje nadřízený aparát, ale paradoxně o Vaněkovi „vůbec nic neví“ a jeho „důvěřivost“ omezuje možnosti vypracovat požadované papíry.

Zásadní část dialogu zabírá morální dilema a nátlaková hra: Sládek několikrát nabízí Vaněkovi „výhodu“ – uvolnění do skladu či lepší pracovní podmínky výměnou za to, že Vaněk připraví stručné „hlášení“ – samozřejmě v zájmu „partajní solidarity“, což by všechny zachránilo před komplikacemi. Sládek nechápe Vaněkovy zdrženlivosti, považuje jeho neochotu za vzpurnost či intelektuální prezíravost, Vaněk se však bez emocí brání, často jen mlčí či odpovídá vyhýbavě.

Výstižná je pasáž, kdy sládek otevřeně ventiluje svou frustraci: sám je obětí systému, musí podávat hlášení, které považuje za nutné zlo a hranici mezi principem a přímým donášením stírá. Stává se dojemná scéna, kdy sládek zoufale prosí Vaněka o „trochu pomoci“ a nabízí výhody jen za malou spoluúčast. Vaněk i poté odmítá, zdvořile děkuje a ponechává rozhodnutí

na sládkovi s tím, že „o to nestojí z principu“.

Sládek po sérii monologů, v nichž ventiluje svou slabost, pocit pasti i zášti vůči intelektuálům („vy máte vždycky šanci, my nikdy“), končí zhroucením. Jeho alkoholová otupělost gradující v zoufalství a pláč vytváří tragikomickou bezmoc. V závěru sládek usíná, Vaněk tiše odchází k domnělé práci ve sklepě. Po chvíli se scéna téměř zacyklí: sládek se probudí, přehlíží události, přivítá Vaněka jako na začátku. Vaněk role přijímá a hra končí jeho stručnou větou „Je to všechno na hovno.“, která staví na absurditě situace, smyčkovém opakování a bezvýchodnosti životů v systému.

Hra je vrstevnatě gradována – počínaje povrchními hovory o pivu, práci, kolektivu a o vaněkově minulosti, přes pokusy o kamarádství, přechází do manipulativních, někdy hraničně výhružných návrhů a morálních apelů. Závěrečná bezmoc obou protagonistů podtrhuje nezměnitelnost podmínek, v nichž existují – dělník i intelektuál jsou zde sytí rezignace, každý v jiné roli. Paralela k marnosti každodenního odporu vůči systému a zároveň k neochotě přistoupit na kompromisy vytvořené mocí je nesena právě drobnými detaily a opakovanými frázemi.

Vlastní zhodnocení

Audience je zásadní modelovou studií chování člověka v podmínkách nátlaku, rezignace i touhy po důstojnosti.

Odhaluje se, že skutečná svoboda není jen otázkou vnější situace, ale hlubokého vnitřního rozhodnutí – i v banálním prostředí a pod pracovním nátlakem je možná jistá morální pevnost. Havel využívá mikrosvět pivovaru jako zrcadlo celospolečenského útlaku i permanentní přetvářky, která vede k odcizení – ať už je člověk obětí nebo malým vykonavatelem systému. Hra je ostrou satirou na totalitu i lidskou slabost a zároveň výrazem obdivu ke „každodenní odvaze“.